

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд „СЪВРЕМЕННИ КОМПОЗИТОРИ ОТ
КОСОВО, АЛБАНИЯ И РЕГИОНА И НОВИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ ЗА
КЛАРИНЕТ: ИЗПЪЛНИТЕЛСКИ ПРОБЛЕМИ”

от Фатбард Гаши

(изпълнителска докторантура)

Рецензент: проф. д-р Сава Димитров

НМА „Проф. Панчо Владигеров”

Авторът на дисертационния труд Фатбард Гаши е роден през 1985 г. в Косово. Завършил е специалността кларинет в Университета в Косово, придобил е магистърска степен в Музикалния факултет на Университета „Св.св. Кирил и Методий”, Скопие, Северна Македония. Преподава като доцент в Университета в Пея, Косово. Прави свободна докторантура в Департамента по музика към Нов български университет, София. Има богата изпълнителска дейност като солист и участва и в камерни състави.

Предлаганият дисертационен труд е пряко свързан с досегашните занимания на кандидата като изпълнител, но включените анализи са обогатени с допълнителни сведения за различни автори, стил и специфика на изпълнителското майсторство, както личи и от библиографията..

Още в началото трябва да се отбележи задълбоченото познаване на Ф. Гаши на съществуващата чужда литература по разглежданите в изложението множество произведения – свидетелство за това е отново и приложената библиография към дисертационния труд. От друга страна, кандидатът познава очевидно добре и различни записи на произведенията, послужили му за сравнение и обогатяване с нови идеи при изпълнение. Струва ми се, че това е и едно от най-съществените достойнства на труда – че се представят много факти, с които кандидатът се е запознал в подготовката си за изпълняване на представените творби, като в самия дисертационен труд творбите не са разглеждани хронологически, а са групирани въз основа на изпълнителския състав, предвиден от композиторите.

За да обхване изключително широката тема, която е избрал, на Ф. Гаши му се е наложило да разгледа много проблеми, като представя на първо място основни принципи на работа с кларинета като инструмент въз основа на конкретните произведения. Трябва да се посочи обаче, че той не се увлича в описанието на конкретните задачи, а запазва строго стегнатия характер на изложението си. Проблемите, представени в дисертацията, са групирани във връзка с интонацията, контрола, амбушюра, координацията и поддържането на въздуха.

Трудът естествено съдържа представяне на най-важните композитори, писали за кларинет, В. А. Моцарт, К. М. фон Вебер, Й. Брамс, а към тях са добавени и Арън Копланд, Ленард Бърнстейн, Джордж Гершуин, Клод Дебюси, Дмитрий Шостакович, Франсис Пуленк.

Естествено акцентът в изложението пада обаче пада съвременните композитори от Западните Балканите и техния принос за обогатяване на кларинетния репертоар, като се подчертава, че музиката им демонстрира гъвкавостта и диапазона на инструмента, като разкрива тяхната иновативност и достъпност за широк кръг слушатели. Подчертава се, че композициите им често се опират на традиционната балканска култура, като включват в себе си елементи от народната танцова музика. Освен това допринасят за репертоара за кларинет, пишейки музика, която е повлияна от джаза, класиката и други стилове. Според кандидата като цяло творбите на съвременните композитори от Балканите са допринесли за разширяване на възможностите на кларинета, като създават нова и вълнуваща музика, която продължава да вдъхновява и завладява публиката по целия свят.

Преди да се спре по-специално на композиторите от Косово и Албания, кандидатът отделя специално внимание на българската композиторка Добринка Табакова, чието творчество той разглежда в контекста на творбите на много други български композитори. Другото име, на което обръща внимание Ф. Гаши, е на сръбската композиторка Исидора Жебелян. Всъщност тези композитори са представени в труда като фон, на който да се очертае приносът на композиторите Валтон Бекири, Томаш Симаку, Дринор Зимбери и Артан Хасани.

След встъплението се пристъпва към представяне на произведения, в които кандидатът е участвал. Всъщност това е и

основната част дисертационния труд, която разкрива способностите му да обобщава своите проучвания, съчетани с изпълнението на творбите. Особеното е, че в разглежданите рецитали изпълнителят съчетава творби от световната класика с произведения на композитори от Косово, Албания и региона, за да демонстрира по този начин как се вписват те с творчеството си в световната музикална култура.

Приложен е специален списък с участия на кандидата в шест рецитала в Черна Гора, Северна Македония, България, Германия, Великобритания, което е допълнително обяснение за избора му на произведенията, включени в дисертационния труд, който на пръв поглед изглежда хаотичен, защото включва автори от различни стилове и епохи (като са включени и съвременни композитори от Балканите). При това преди анализа на всички произведения са предложени кратки биографични справки за представените автори, което обяснява и връзката им с кларинетното изкуство. Така често се достига до по-големи обобщения, които засягат или проявите на конкретна музикална формация, или за характеристика на стила, според който са изградени те.

Започва се с рецитал, в който са били изпълнени произведения от Ками Сен-Санс, Роберт Шуман и Микеле Мангани. Още тук обаче трябва да се подчертае, че изборът е направен въз основа на факта, че кандидатът познава отлично представените произведения и е работил задълбочено върху тях и затова включва в текста си и анализ на всички изпълнявани произведения. Във втория рецитал вниманието е насочено към творби на В. А. Моцарт и А. Глазунов. В третия са представени произведения от Й. Брамс и Дринор Зумбери. В четвъртия – творби от Р. Шуман, Артан Хасани и Томаш Симаку. В следващия – Артан Хасани и Валтон Бекири.

Ценно е обобщението за всичките рецитала на кандидата, които разкриват чрез творчеството на композиторите от Балканите появата на свежи иновативни идеи, осъществяващи контакт с класическата музика. Валтон Бекири е представен с неговата Сюита за кларинет и пиано, която много се приближава по звучене до класическите образи от кларинетната литература. Томас Симаки е определен от кандидата като автор със завладяващи мелодии и сложна хармония, чиито композиции разширяват границите на кларинетното изпълнение. При Дринор Зимбети, от друга страна, се подчертава, че той използва ритмични и хармонични комплекси и експериментална техника, добавяйки динамиката и модерните

течения в произведенията си. Според кандидата ценното при Артан Хазани е, че разкрива в композициите си синтеза на традиционни балкански елементи със съвременни стилове и дори джаз елементи, резултат от богатия му житейски опит. Той дава възможност на изпълнителя да разкрие техническите аспекти при свиренето на кларинет и контрол при движението на пръстите при произвеждане на звука.

Включването на тези автори в програмите на различните рецитали е дало възможност на изпълнителя да разкрие стила и техническите подобрения, характерни за съвременните кларинетни произведения, като така подчертава приноса на композиторите от Балканите в световната каринетна литература.

Нужно е да се отбележи, че при всичките разглеждани произведения цялото внимание е насочено специално към проблемите при изпълнението на кларинета и връзката му с камерната музика, като интонация, динамика, тембър, вибрато, темпо. (Умишлено не употребяват думата *предизвикателство* в своята рецензия, защото тя внася публицистичен елемент в изложението, докато то е построено строго научно.)

В заключението към направените анализи в дисертационния труд още веднъж се отбелязват възможностите, които предлага кларинетът, като се подчертава, че тези възможности трябва да се използват в зависимост от стила, различен в различните епохи и се обръща специално внимание на динамиката, артикулацията, интонацията, вибратото и тембъра.

Както личи от не много сполучливия автореферат, от програмата от отделните рецитали, представящи различните музикални форми, в които участва Ф. Гаши като кларинетист, остава впечатлението, че има премиерни изпълнения на някои от представените произведения.

Според съществуващите изисквания в автореферата са отбелязани и трите публикации на кандидата, които отчасти са свързани с дисертационния му труд, но разкриват и ангажираността му към музикалното и изпълнителско творчество.

По традиция при разглеждане на дисертационни трудове голямо внимание се обръща на приносите на докторанта. Смятам, че в конкретния случай действително може да се говори за принос,

защото макар да разглежда изпълнението на много произведения, с които Ф. Гаши се занимава в изложението си, в повечето случаи той достига до умели обобщения и така съществено обогатява труда си.

Предложеният дисертационен труд е приносен с множеството конкретни теми, които разглежда задълбочено и с внимание, за да достигне до съществени обобщения. Затова въз основа на всички изложени факти аз смятам, че на ФАТБАРД ГАШИ може да бъде присъдена образователната и научна степен *доктор*.

София, 15 май 2024 г.

Проф. д-р Сава Димитров